

*Наталя Павлівна ФІЛІППОВА,
молодший науковий співробітник
відділу формування
біобібліографічних інформаційних ресурсів
Інституту біографічних досліджень
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського
(Київ)*

МІСЦЕ ПЕРСОНАЛЬНИХ БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОКАЖЧИКІВ ДІЯЧІВ МЕДИЧНОЇ ГАЛУЗІ В РЕПЕРТУАРІ УКРАЇНСЬКОЇ БІОБІБЛІОГРАФІЇ

Висвітлено історіографію питання становлення та розвитку української персональної бібліографії як складової біобібліографії. Репрезентовано результати аналізу досліджень, опублікованих упродовж двох останніх десятиліть на сторінках спеціального загальноукраїнського продовжуваного видання в галузі теорії біографістики, історичної біографіки та методики формування ресурсів біографічної інформації «Українська біографістика», що охоплюють широке проблемно-тематичне коло питань.

Запропоновано результати статистичного аналізу характеристик вибірки персональних бібліографічних показників діячів вітчизняної медицини, представлених у базі даних «Джерела української біографістики» «Українського національного біографічного архіву», який був проведений з метою визначення їх місця в репертуарі української біобібліографії. Документи проаналізовано за такими зовнішніми ознаками, як місце видання, ім'я видавця, дата видання, фізична характеристика та додаткові відомості про фізичну характеристику. Підтверджено важливість дослідження цих зовнішніх характеристик документів для визначення сучасного стану та перспектив галузевої біобібліографії.

Обґрунтовано необхідність подальшого аналізу біобібліографічних досліджень, присвячених діячам медицини як важливої галузі суспільної діяльності.

Ключові слова: персональні бібліографічні показники, біобібліографія, медична галузь, вітчизняна медицина.

Серед широкого кола проблем на шляху успішного формування вітчизняних ресурсів біографічної інформації, окреслених В. І. Попиком у результаті ґрунтовного наукового аналізу процесу становлення сучасної вітчизняної біографіки, одне з першочергових місць відведено збалансованому представленню окремих сфер людської діяльності [7]. Тому цілком закономірно, що на сторінках збірника наукових праць Інституту біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського знаходили висвітлення діяльність Музичного товариства імені М. Леонтовича та огляд періодичного видання «Український музичний архів. Документи і матеріали з історії української музичної культури», дослідження біобібліографічних джерел для вивчення біографій українських музикантів, архівна біографіка діячів музичної культури¹; характеристика літературної біобібліографії, бібліографічних і довідкових джерел української літературної біографіки²; книгознавства та бібліотечної справи в постатях, довідкових видань про персоналії у бібліотечній справі, етапи і тенденції розвитку української бібліотечної біографіки, визначено здобутки та перспективні завдання бібліотечної біографіки³; репрезентовано історіографію проблеми вивчення мемуарів як історичного та біографічного джерела й основні тенденції розвитку мемуаристики, охарактеризовано мемуари як складову електронних ресурсів бібліотек, визначено мемуарний потенціал ресурсів бібліотечного краєзнавства⁴; подано результати систематизації

¹ Бугаєва О. В. Маловідомі сторінки діяльності Музичного товариства імені М. Леонтовича // Укр. біографістика. – 2005. – Вип. 3. – С. 276–286; *Її ж.* «Український музичний архів» як біографічне джерело // Там само. – 2005. – Вип. 3. – С. 318–322; *Її ж.* Імена, які надихають до життя... (по сторінках «Українського музичного архіву») // Там само. – 2008. – Вип. 4. – С. 502–513; *Її ж.* Київська філія музичного товариства імені М. Д. Леонтовича як об'єкт біографічного дослідження // Там само. – 2008. – Вип. 4. – С. 204–216; *Її ж.* Архівна біографіка діячів музичної культури в особових фондах Інституту рукопису НБУВ // Там само. – 2012. – Вип. 9. – С. 239–274; Москалець О. В. Біобібліографічні джерела для вивчення біографій українських музикантів // Там само. – 2008. – Вип. 4. – С. 252–259.

² Устиновський Д. В. Літературна біобібліографія як джерело збереження і передачі персоналогічної інформації // Там само. – 2005. – Вип. 3. – С. 287–301; Рева Л. Г. Бібліографічні та довідкові джерела української літературної біографіки кінця ХХ – початку ХХІ століття // Там само. – 2010. – Вип. 7. – С. 334–345.

³ Заморіна Т. М. Книгознавство та бібліотечна справа в постатях // Там само. – 2008. – Вип. 4. – С. 495–501; Акиліна М. І., Ратникова Е. І. Справочні издания о персоналиях в библиотечном деле // Там само. – 2009. – Вип. 5. – С. 244–252; Ківишар Т. І. Українська бібліотечна біографіка ХХ – поч. ХХІ ст.: етапи й тенденції розвитку // Там само. – 2011. – Вип. 8. – С. 98–148; Попик В. І. Здобутки та перспективні завдання бібліотечної біографіки // Там само. – 2015. – Вип. 12. – С. 9–41.

⁴ Любовець Н. І. Вивчення мемуарів як історичного та біографічного джерела: до історіографії проблеми // Там само. – 2010. – Вип. 7. – С. 66–104; *Її ж.* Українська мемуаристика ХІІ–ХVІІІ ст.: біографічна складова // Там само. – 2011. – Вип. 8. – С. 51–97; *Її ж.* Основні тенденції розвитку мемуаристики Буковини (кінець

та аналізу використання біографічної інформації у виданнях для дітей України, дослідження соціокультурних стереотипів в новітній українській біографіці для дітей, автобіографії дитинства у межах біографічного дискурсу, розглянуто здобутки бібліотек України для дітей у біографічно-інформаційній діяльності⁵; біографічні словники художників України⁶; подано характеристику інформаційного ресурсу «Видатні педагоги України і світу» та діяльності Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського як інтегратора та поширювача педагогічного біографічного знання⁷; окреслено проблему епістолярної спадщини українських архітекторів і охарактеризовано розділ «Видатні особистості» на веб-сайті Державної архітектурно-будівельної бібліотеки імені В. Г. Заболотного як джерело біографічних знань про архітекторів, інженерів-будівельників, митців⁸.

У свою чергу, медична галузь на сторінках наукового збірника знайшла висвітлення у вигляді рецензії, підготовленої Н. І. Любо-вещь, на біобібліографічних словник «Медицина в Україні. Видатні лікарі: кінець XVII – перша половина XIX століть», створений МОЗ України та Державною науковою медичною бібліотекою у 1997 р. [6]. Як зазначає рецензент, біобібліографічне видання представляє ін-

XIX ст. – 30-ті роки XX ст.) // Там само. – 2012. – Вип. 9. – С. 65–89; *Її ж.* Мемуари як складова електронних ресурсів бібліотек: світовий досвід та перспективи створення вітчизняного електронного ресурсу «Українська мемуаристика» // Там само. – 2013. – Вип. 10. – С. 417–430; *Її ж.* Мемуарний потенціал ресурсів бібліотечного краєзнавства // Там само. – 2015. – Вип. 12. – С. 359–376; *Її ж.* Новітня історіографія вітчизняної мемуаристики: до проблеми термінології та класифікації // Там само. – 2016. – Вип. 13. – С. 28–50.

⁵ *Марченко Н. П.* Біографічна інформація у виданнях для дітей у контексті сучасних завдань біографістики // Там само. – 2010. – Вип. 7. – С. 105–144; *Її ж.* Соціокультурні стереотипи в новітній українській біографіці для дітей // Там само. – 2011. – Вип. 8. – С. 149–174; *Її ж.* Автобіографія дитинства у межах біографічного дискурсу // Там само. – 2012. – Вип. 9. – С. 90–109; *Її ж.* Продуктування та адаптація до потреб користувача та пропагування біографічного знання бібліотеками України для дітей // Там само. – 2015. – Вип. 12. – С. 296–311.

⁶ *Гончаренко М. І.* Біографічні словники художників України: досягнення та можливості // Там само. – 2010. – Вип. 7. – С. 358–366.

⁷ *Доркену А. М.* Інформаційний ресурс «Видатні педагоги України і світу» Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського в контексті розвитку суспільства знань // Там само. – 2012. – Вип. 9. – С. 364–378; *Березівська Л. Д.* Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського як інтегратор і поширювач педагогічного біографічного знання // Там само. – 2015. – Вип. 12. – С. 283–295.

⁸ *Мокроусова О. Г.* Роль епістолярію архітекторів у дослідженні об'єктів культурної спадщини Києва // Там само. – 2015. – Вип. 12. – С. 326–344; *Мироненко Д. О.* Розділ «Видатні особистості» на веб-сайті Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки імені В. Г. Заболотного як джерело біографічних знань про архітекторів, інженерів-будівельників, митців // Там само. – 2016. – Вип. 13. – С. 277–285.

терес для вивчення історії наукової медицини в Україні як важливої галузі та сприяє усвідомленню вагомості досягнень представників української культури [6, с. 318–319].

Доцільно зазначити, що якісні трансформації у біографічній справі, як констатує у своєму фундаментальному монографічному дослідженні В. І. Попик, покликані подолати певні обмеження, обумовлені розкриттям лише деяких важливих аспектів життя минулих поколінь на прикладах біографій окремих знаних представників, і сприяють формуванню та застосуванню масштабних ресурсів біографічної інформації, створюючи принципово нові можливості [8, с. 410]. Однак так само, як і будь-яка складна система, що складається з пов'язаних між собою структурних елементів, так і інтегрований національний інформаційний біографічний ресурс формується завдяки методичному наповненню відомостями про окремі джерела біографічної інформації, представлені різними видами документів. Одне з вагомих місць серед них належить персональним бібліографічним показникам.

Питанню української персональної бібліографії як складової частини біобібліографії присвячено значну частину наукових публікацій О. М. Яценка, авторитетного дослідника біобібліографічної діяльності, зокрема її історії, сучасного стану, проблем і перспектив інформаційного забезпечення [9; 10; 11]. Науковцем висвітлено окремі питання становлення та шляхи розвитку біобібліографічної інформації, її форми та змісту з найдавніших часів до наших днів; окреслено зв'язок біобібліографії з бібліографією впродовж усього часу їх існування; визначено основні напрями бібліографії; досліджено термінологічні поняття «біобібліографія» та «бібліографічна інформація», зокрема констатовано відсутність в межах останньої системи усталених і загальноприйнятих термінів і однозначного їх визначення; розглянуто види бібліографічної інформації, у тому числі такі її сучасні варіації, як персональні Інтернет-сайти, біобібліографічні і авторитетні бази даних, організації і координованому наповненню яких, як зазначає автор, належить майбутнє української біобібліографії [9].

У контексті дослідження вітчизняної наукової періодики важливе значення також має публікація О. М. Яценка, присвячена вивченню проблеми виявлення біографічного матеріалу із загального масиву репертуару вітчизняної наукової періодики як джерела формування «Українського національного біографічного архіву», вирішення якої надасть можливість уточнювати, конкретизувати, актуалізувати біографічну інформацію та сприятиме подальшим біографічним дослідженням⁹.

З огляду на усталені концептуальні проблеми практики вітчизняної інформаційно-біографічної справи у частині необхідності дотримання повноти й проблемно-тематичної збалансованості відображення реалій історичного минулого [7, с. 458], прагнучи запобігти втраті важливої частини досвіду, набутого представниками медичної галузі впродовж наукової і практичної діяльності, пропонуємо результати статистичного аналізу вибірки персональних бібліографічних показників діячів вітчизняної медицини, представлені у базі даних «Джерела української біографістики» «Українського національного біографічного архіву» (далі — БД «Джерела»), проведеного з метою визначення їх місця в репертуарі української біобібліографії.

Власне, попередньо вже було представлено результати характеристики змістового наповнення означених біобібліографічних видань як джерел біографічних відомостей про представників вітчизняної медицини¹⁰. Утім, персональні бібліографічні показники, об'єднані проблемно-тематичною спрямованістю, все ж істотно відрізняються між собою за обсягами, формою подання матеріалів, тобто за зовнішніми ознаками, що визначають їхню фізичну характеристику. Лише комплексний підхід до вивчення обох аспектів характеристик видань, обумовлених загальною структурою документа¹¹, дозволить сформувати всебічне уявлення про розвиток медичної біобібліографії у розрізі запропонованого раніше поділу на два хронологічні періоди: 1885–1989 рр. та 1990–2013 рр. Нижня і верхня хронологічні межі відповідають датам видання найбільш раннього¹² та найсучаснішого¹³ з медичних галузевих біобібліографічних показників, відомості про які долучено до БД «Джерела». Умовний поділ загальної хронології у межах 1989–1990 рр. визначений початком нового етапу історичного розвитку України як самостійної держави, що мало цілком закономірний вплив на загальний розвиток соціогуманітарних наук у руслі утвердження сучасного розуміння іс-

⁹ Яценко О. М. Вітчизняна наукова періодика як джерело формування «Українського біографічного архіву» // Там само. – 2016. – Вип. 14. – С. 233–249.

¹⁰ Філіппова Н. П. Значення персональних бібліографічних показників діячів медичної галузі у висвітленні досягнень вітчизняної медицини // Там само. – 2016. – Вип. 14. – С. 325–344.

¹¹ Представлена у вигляді єдності його інформаційної і матеріальної складових, тобто інформаційного повідомлення та матеріального носія, на якому воно зафіксоване з метою передачі у часі та просторі [4].

¹² Див.: Памяти Николая Михайловича Дитерихса. – Одесса: Тип. В. Кирхнера, 1885. – 24 с.

¹³ Див.: Сергій Васильович Комісаренко / уклад. бібліогр. показч.: В. М. Данилова, Р. П. Виноградова, О. І. Войцехівська ; НАН України, Ін-т біохімії ім. О. В. Палладіна. – Київ : Академперіодика, 2013. – 141, [44] с. : фотогр. – (Біобібліогр. вчених України).

торії країни всупереч усталеній у радянські часи догматичній системі представлення знань і обставинам реалій українського життя у Російській імперії та СРСР в цілому та сприяло активізації досліджень, присвячених розкриттю потенціалу діячів національного руху і культури [8, с. 410; 7, с. 455–456].

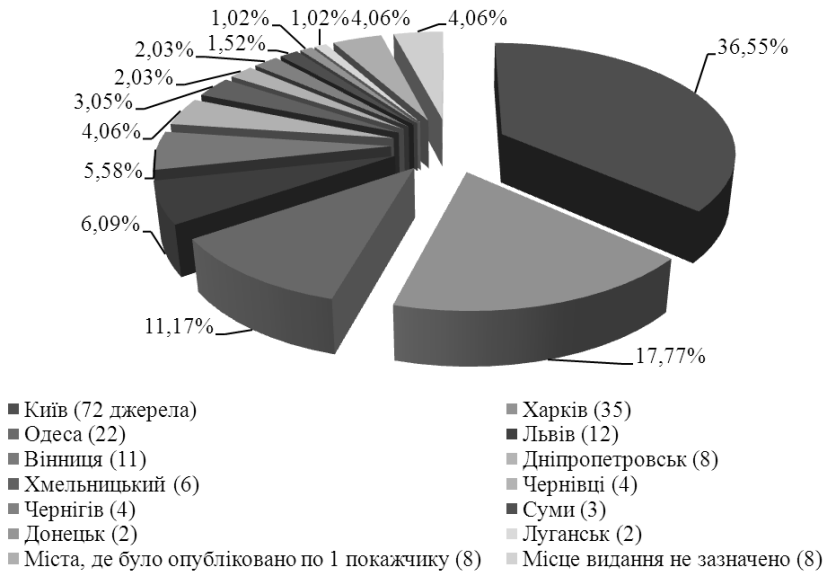
Станом на листопад 2017 р. серед 7 470 записів БД «Джерела» 3 403 належать до персональної бібліографії (що становить 45,6 % від загальної кількості). З них 197 (5,8 % від загальної кількості записів персональної бібліографії) висвітлюють досягнення діячів медичної галузі. У контексті вищезазначеного поділу на хронологічні періоди, 46 записів зі 197 містять відомості про видання 1885–1989 рр. (23,35 % від загальної кількості бібліографічних покажчиків діячів медичної галузі), ще 150 — про покажчики, що побачили світ у 1990–2013 рр. (76,14 %). Слід зауважити, що подані результати статистичних підрахунків містять похибку у 0,51 %, обумовлену неповнотою вихідних відомостей публікації про наукові роботи лікаря-терапевта, невролога, клініста, професора, академіка ВУАН Теофіла Гавриловича Яновського¹⁴, зокрема невизначеністю дати видання, у зв'язку з чим характеристики даного документа у відповідних категоріях відображено не було.

Серед важливих для дослідження галузевої біобібліографії аспектів виокремлено наступні зовнішні ознаки медичних персональних бібліографічних покажчиків: місце видання, ім'я видавця, дата видання, фізична характеристика та додаткові відомості до фізичної характеристики. Вибір бібліографічних характеристик здійснено головним чином відповідно до визначених у ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання [1] зон і елементів бібліографічного опису, а саме зони вихідних даних та зони фізичної характеристики. Порівняльний аналіз формальних ознак дозволить простежити основні тенденції і визначити перспективи розвитку біобібліографічної діяльності у медичній галузі.

Серед бібліографічних покажчиків 1885–2013 рр. найбільшу кількість видань — 36,55 % було опубліковано у Києві, 17,77 % — у Харкові, 11,17 % — у Одесі, 6,09 % — у Львові, 5,58 % — у Вінниці, 4,06 % — у Дніпропетровську, 3,05 % — у Хмельницькому. Однакову кількість бібліографічних матеріалів (по 2,03 %) було видано у Чернігові та Чернівцях, у м. Суми — 1,52 %, Донецьку та Луганську — по 1,02 %. Найменша кількість видань вийшла у друк у Житомирі, Кіровограді, Рівному, Тернополі та Херсоні — лише по

¹⁴ Див.: Наукові роботи Т. Г. Яновського. – [Б. м. і р.]. – С. IX–XIV. – Вирізка.

0,51 %. Така ж кількість публікацій побачила світ завдяки співпраці Києва–Вінниці, Києва–Івано-Франківська та Києва–Одеси. На решті 4,06 % документів місце видавництва не зазначено (діагр. 1).

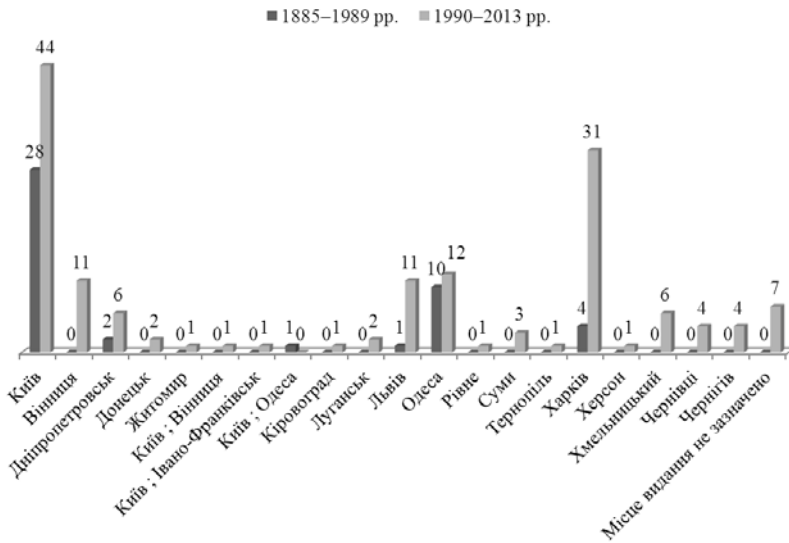

Діагр. 1. Класифікація бібліографічних показників 1885–2013 рр. за місцем видання.

У 1885–1989 рр. найбільшу кількість показників діячів медичної галузі було видано у Києві (63 %) та Одесі (21,7 %), у Харкові опубліковано 8,7 %, у Дніпропетровську — 4,4 %, найменша кількість видань вийшла у друк у Львові — лише 2,2 %.

Публікації 1990–2013 рр. засвідчили збереження позиції лідера серед видавників персональних бібліографічних показників видатних представників медичної галузі за Києвом — йому належить 29,33 % серед загальної кількості проаналізованих видань. Друге місце посідає Харків (20,67 %), третє — Одеса (8 %), четверту сходинку рейтингу поділяють Вінниця та Львів (по 7,33 %). У Дніпропетровську та Хмельницькому було опубліковано однакову кількість показників — по 4 %, у Чернігові та Чернівцях — по 2,67 %, у Сумах — 2 %, у Донецьку та Луганську — по 1,33 %. У Житомирі, Кіровограді, Рівному, Тернополі, Херсоні, спільних видавництвах Києва–Вінниці та Києва–Івано-Франківська було видано по 0,67 % показників із загальної кількості публікацій за визначений хроно-

логічний період. На 4,67 % бібліографічних матеріалів місце видання не зазначено (діагр. 2).

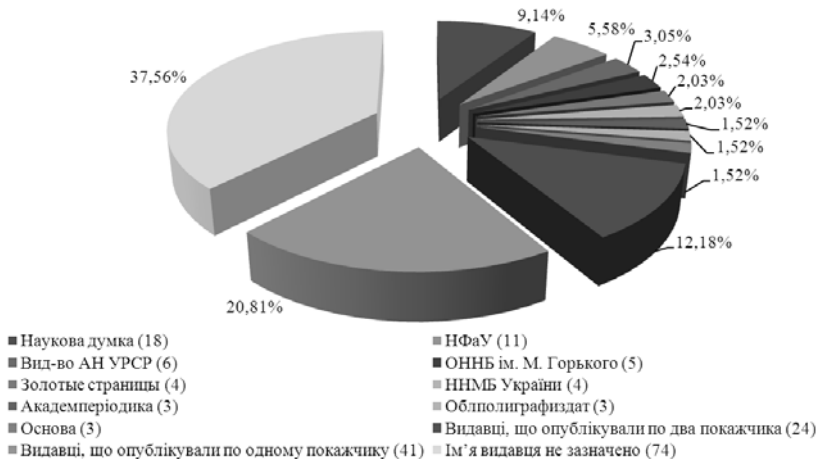
Діагр. 2. Співвідношення кількості бібліографічних показників 1885–1989 рр. та 1990–2013 рр. за місцем видання.

Результати статистичного зіставлення медичних галузевих видань за регіональною ознакою в межах двох хронологічних періодів слугують черговим доказом висновку завідувача відділу статистичного моніторингу та аналізу друку Державної наукової установи «Книжкова палата України імені Івана Федорова» С. В. Буряк про традиційне збереження непорушної позиції Києва як загальнонаціонального книговидавничого центру. Настільки ж стабільною є тенденція до закріплення другого місця за Харковом [2].

Найбільшу кількість показників за весь період опублікувало видавництво «Наукова думка» — 9,14 %; Національного фармацевтичного університету (НФаУ) — 5,58 %; АН УРСР — 3,05 %; Одеської національної наукової бібліотеки (ОННБ) — 2,54 %; «Золотые страницы» та Національної наукової медичної бібліотеки України (ННМБ) — по 2,03 %; видавництва «Академперіодика», «Облполіграфіздат» та «Основа» — по 1,52 %. Значною частиною видавців було опубліковано по 1,02 % видань, що становить 12,18 % від загальної кількості проаналізованого масиву документів. Це видавництва «Авіцена», «АстроПринт», Буковинського державного ме-

дичного університету (БДМА), Видавничий дім «Києво-Могилянська Академія», «Вища школа», «Кварт», «Ліра», Львівського національного медичного університету ім. Данила Галицького (ЛНМУ), «Оригінал», «УкрФА», «Харьков» та Харківського національного медичного університету (ХНМУ).

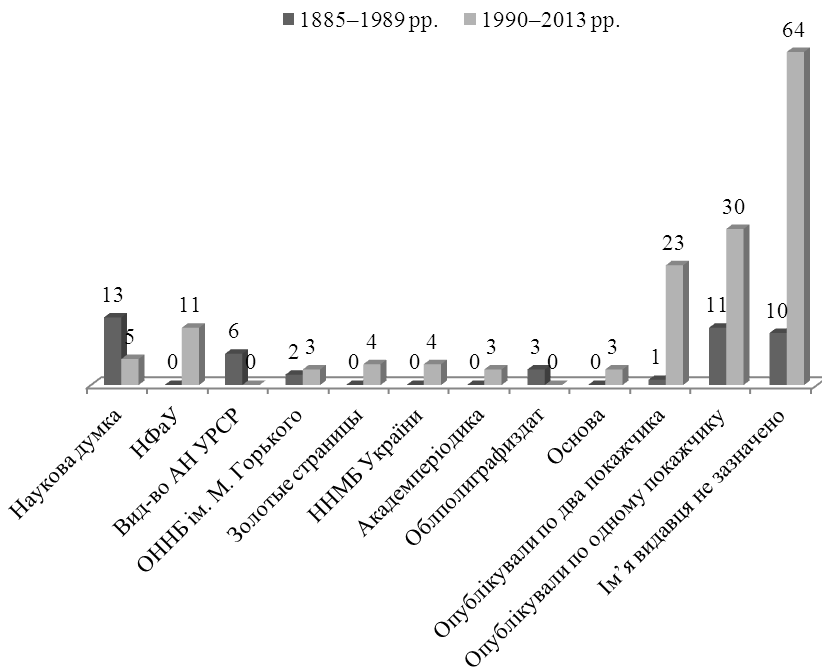
Переважну більшість показчиків — 20,81 %, було видано видавцями, що опублікували по 0,51 % видань: «АРТ-Прес», «Атлас», «Вид-во СПД Комеда О. П.», «Геопрінт», «Глобус», «Госмедиздат», «Госмедиздат УССР», «ДІА», видавництво Дніпропетровської медичної академії МОЗ України, «Донеччина», «Дух і літера», «Здоров'я», «Зелена Буковина», «КІМ», «КМОМД», «Кн.-журн.-газет. изд-во», «КП ОГТ», «Лівак Д. М.», Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника (ЛННБ), «МАГВА», «Маяк», «Медакадемія», «О-во «Знание» УССР», «Педагогічна Думка», «ПОЛІМЕД-Сервіс», «Пороги», «Реферат», «РІО Днепропетр. гортип.», «Республіканської научної медичинської бібліотеки ім. Д. І. Ульянова», Тип. «Чорномор. комуна», Тип. В. Кирхнера, Тип. І. Крыжановського і В. Авдюшенка, Типогр. газ. «Курская правда», «Укрмедкнига», «ФОП Корзун Д. Ю.», Харківської наукової медичної бібліотеки, «ХГУ ім. А. М. Горького» (нині — Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна), Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка (ХДНБ), Хмельницької обласної наукової медичної бібліотеки, Чернігівської обласної наукової медичної бібліотеки, «Ярославів вал». На інших 37,56 % показчиків ім'я видавця або розповсюджувача не зазначено (діагр. 3).

Діагр. 3. Класифікація бібліографічних показчиків медичних діячів 1885–2013 рр. за іменами видавців.

Зокрема, аналізуючи документи 1885–1989 рр. було визначено, що видавцем 28,26 % показчиків виступила «Наукова думка»; 13,04 % — видавництво АН УРСР; 6,52 % — «Облполиграфиздат»; 4,35 % — Одеської національної наукової бібліотеки; по 2,17 % — «Вища школа», «Госмедиздат», «Госмедиздат УССР», «Книжно-журнально-газетное издательство», «Маяк», «Республиканская научная медицинская библиотека им. Д. И. Ульянова», видавництва В. Кирхнера, І. Крижанівського та В. Авдюшенка, Харківського державного університету ім. О. М. Горького, Харківської державної наукової медичної бібліотеки Міністерства охорони здоров'я УРСР, типографія газети «Курская правда», «Чорноморська комуна»; на 21,74 % показчиків ім'я видавця не було зазначено.

Відповідно, за другий хронологічний період, що охоплює 1990–2013 рр., видавництво НФаУ опублікувало 7,33 % показчиків, «Наукова думка» — 3,33 %, «Золотые страницы» та ННМБ України — по 2,67 %, Академперіодика, Основа та Одеська національна наукова бібліотека — по 2 %. Більше десятої частини видань (14,67 %)

Діагр. 4. Співвідношення кількості бібліографічних показчиків 1885–1989 рр. та 1990–2013 рр. за ім'ям видавця

припадає на долю видавництв, що опублікували по два персональні бібліографічні покажчики, п'ята частина (20,67 %) — видавництв, що видали по одному покажчику. Частка видань, ім'я видавця або розповсюджувача на яких не зазначено, становить 42,67 % (діагр. 4).

Наведені відомості засвідчують досягнення окремих видавництв у забезпеченні джерельної бази медичних наукових досліджень шляхом створення біобібліографічної продукції. Провідна позиція видавництва «Наукова думка» (сьогодні офіційна назва — Видавництво Національної академії наук України «Наукова думка») пов'язана із його плідною 95-річною діяльністю. Академічне видавництво, серед трьох видавничих проєктів якого перше місце традиційно посідає випуск фундаментальних узагальнюючих наукових монографій українських вчених, неодноразово визнавалось фахівцями галузі кращим в країні: за результатами Всеукраїнського читацько-експертного опитування «Книжки незалежного 15-річчя, які вплинули на український світ» видавництво визнано одним із десяти найпопулярніших в Україні¹⁵.

Видавничий центр Національного фармацевтичного університету — одне з небагатьох видавництв при вищих навчальних закладах, що здійснює видавництво літератури фармацевтичного напрямку, що відповідають робочим навчальним програмам, рекомендовани МОН або МОЗ України і охоплюють усі питання фармацевтичної галузі¹⁶. Це обумовлює його високі показники у тому числі й у випуску біобібліографічних покажчиків діячів медичної науки.

Серед проаналізованих бібліографічних матеріалів, що висвітлюють життя та професійну діяльність визначних представників медичної галузі, найбільша частина була опублікована у 2008 р. — 10,15 %; 2004 р. — 8,12 %; 2010 р. — 6,6 %; 2011 р. — 5,08 %; 2000 та 2002 рр. — по 4,57 %; 2013 р. — 4,06 %; 1999, 2003 та 2009 рр. — по 3,55 %; 1988 та 2005 — по 3,05 %; 2007 р. — 2,54 %; 1989, 1995, 1998, 2001 та 2012 рр. — по 2,03 %; 1996 та 2006 рр. — по 1,52 %. Найменшу кількість покажчиків було видано 1957, 1961, 1975–1976, 1979, 1981, 1985–1986, 1990–1991 рр. — по 1,02 % та 1885, 1899, 1926, 1938, 1945, 1948, 1950–1952, 1955–1956, 1958–1959, 1966–1967, 1973, 1982–1984, 1987 рр. — лише по 0,51 % (рис. 1). Решта публікацій (4,06 %) відомостей про дату видання не містять.

Наведені характеристики головним чином обумовлені загальним станом книговидавничої справи в Україні. Проілюстровані показ-

¹⁵ Див.: *Алексєнко І.* Про видавництво // Наукова думка: офіц. веб-сайт видавництва «Наукова думка». – Режим доступу: <http://www.ndumka.kiev.ua/about/>.

¹⁶ Див.: Видавничий центр НФаУ // Національний фармацевтичний університет: офіц. веб-сайт ВНЗ. – Режим доступу: <http://www.nuph.edu.ua/vidavnichijj-centrnfau/>.

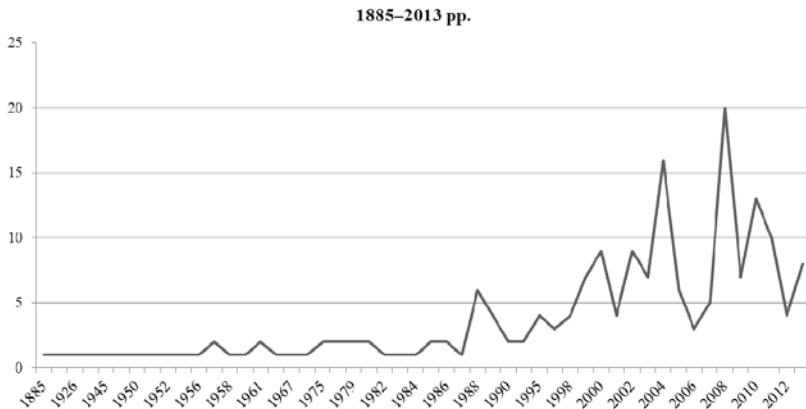

Рис. 1. Характеристика персональних медичних бібліографічних показників за датою видання.

ники знаходять підтвердження у офіційних даних статистичного обліку книжкових видань сучасного періоду, опублікованих Книжковою палатою України¹⁷. Зокрема, за даними найпліднішого з точки зору медичної біобібліографії 2008 року серед загальної кількості у 24 040 друкованих одиниць за цільовим призначенням до бібліографічних відноситься 159 видань, у той же час за узагальненими тематичними розділами до «Охорони здоров'я. Медичної літератури» їх кількість становить 845 одиниць¹⁸. Серед проаналізованих медичних біобібліографічних показників за 2008 рік було видано 20, що відповідно становить 12,58 % від загальної кількості бібліографічних видань та 2,37 % від кількості медичної літератури за зазначений рік.

У той же час, за відповідними показниками 2006 року, коли було опубліковано найменшу кількість медичних біобібліографічних показників за другий хронологічний період, серед 15 867 друкованих одиниць кількість бібліографічних видань становить 199. У свою чергу, до тематичного розділу «Охорона здоров'я. Медична література» відноситься 677 видань¹⁹. Медичних персональних бібліографічних показників 2006 року в результаті аналізу було виявлено лише 3 одиниці, що відповідає 1,51 % від усієї сукупності бібліог-

¹⁷ Див.: Випуск видавничої продукції в Україні // Книжкова палата України. – Режим доступу: ukrbook.net/statistika_html.

¹⁸ Див.: Випуск видавничої продукції в Україні в 2008 році // Книжкова палата України. – Режим доступу: ukrbook.net/statistika/statistika_2008.html.

¹⁹ Випуск видавничої продукції в Україні в 2006 році // Книжкова палата України. – Режим доступу: ukrbook.net/statistika/statistika_2006.html.

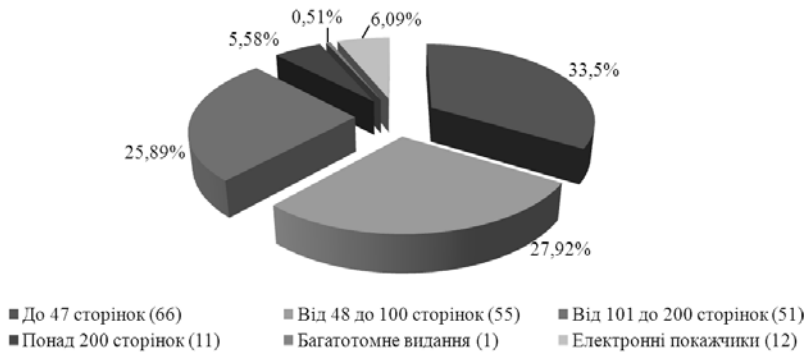
рафічних видань за визначений період і 0,44 % від загальної кількості одиниць медичної літератури.

Як зазначає Т. В. Добко, бібліографічні посібники як ефективний засіб соціально-культурної комунікації в частині довідково- і науково-інформаційного обслуговування є важливим джерелом інформації і невід'ємною частиною довідково-бібліографічних фондів бібліотечно-інформаційних ресурсів. Вони забезпечують раціональний пошук інформації з конкретної теми, представляючи її комплексно, узагальнено, систематизовано та ретроспективно. Бібліографічні показники покликані сприяти пошуку необхідних документів, інформувати про існування документів певних видів за змістовними ознаками, оцінювати документи за критерієм якості з точки зору науково-інформаційного забезпечення галузі, з врахуванням потенційних потреб користувачів [5]. На нашу думку, з погляду характеристики випуску видавничої продукції в Україні за датою видання особливий інтерес представляють результати здійсненого дослідницею аналізу статистики видань бібліографічних показників за період 2005–2015 рр. за відомостями, наданими Книжковою палатою України. Т. В. Добко також зазначає на відповідності отриманих результатів показникам, опублікованим у щорічному метабібліографічному посібнику, що укладається фахівцями Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого на основі надходжень до фондів НБУ ім. Ярослава Мудрого та Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського бібліографічних посібників, виданих в Україні починаючи з 2007 р. [5, с. 507–508].

Вищезазначене дозволяє констатувати збільшення обсягів біо-бібліографічних досліджень наприкінці ХХ ст. – на початку ХХІ ст. і засвідчує тенденцію до актуалізації та інтенсифікації біографічних розвідок, присвячених видатним діячам медичної науки і галузі охорони здоров'я в цілому.

Поміж зовнішніх ознак документа вагоме значення також має визначення його фізичного обсягу, що, зокрема, засвідчує ґрунтовність проведеного біобібліографічного дослідження та змістовність отриманих результатів. Відповідно до ДСТУ 3017:2015 Видання. Основні види. Терміни та визначення понять [3] проаналізовані друковані матеріали 1885–2013 рр. за обсягом поділяються на дві основні групи: брошури (книжкові видання обсягом понад 4 сторінки, але не більше 48 сторінок — 66 джерел, що становить 33,5 %) та книги (книжкові видання обсягом понад 48 сторінок — 118 джерел, що дорівнює 59,9 %). Остання група, в свою чергу, умовно може бути поділена на чотири підгрупи: книжкові видання обсягом від 48 до 100 сторінок (55 джерел, що становить 27,92 %); обсягом від 101

до 200 сторінок (51 джерело або 25,89 %); обсягом понад 200 сторінок (11 джерел або 5,58 %) та багатотомне видання (1 джерело, тобто 0,51 %) (діагр. 5).

Діагр. 5. Класифікація бібліографічних покажчиків представників медичної галузі 1885–2013 рр. залежно від фізичного обсягу документа.

Решта 12 джерел (або 6,09 %) — це електронні персональні бібліографічні покажчики, до яких не можуть бути застосовані традиційні класифікаційні ознаки визначення фізичного обсягу документа.

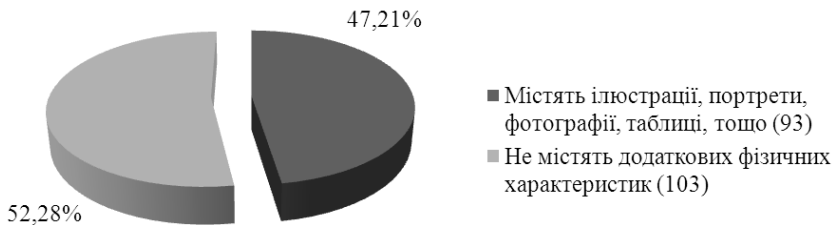
Серед бібліографічних матеріалів 1885–1898 рр. 47,83 % (22 джерела) відносяться до брошур, решта 52,17 % (24 покажчика), відповідно, представлені у вигляді книг. Останні поділяються на книжкові видання обсягом від 48 до 100 сторінок — 41,3 % (19 джерел), та обсягом понад 100 сторінок — 10,87 % (5 джерел).

Видання другого хронологічного періоду, що охоплює 1990–2013 рр., також представлені у вигляді брошур (44 джерела або 29,33 %) і книг (94 видання або 62,67 %). Серед книг 24 % (36 джерел) становлять видання обсягом від 48 до 100 сторінок, 30,67 % (46 покажчиків) обсягом від 101 до 200 сторінок та 7,33 % (11 джерел) обсягом понад 200 сторінок. Окрім того, до цього періоду цілком закономірно відносяться електронні персональні бібліографічні покажчики (8 % або 12 джерел) та багатотомне видання (0,67 % або 1 джерело) (таблиця 1).

Додаткові відомості про фізичну характеристику серед проаналізованих видань 1885–2013 рр. мають 47,21 % покажчиків (93 джерела). Решта 52,28 % джерел (103 документа) не містять ілюстрацій, фотографій, портретів, таблиць, тощо (діагр. 6).

**Співвідношення кількості бібліографічних показників
1885–1989 рр. та 1990–2013 рр. за видами видань**

Вид видання	Кількість сторінок	Кількість показників 1885–1989 рр.			Кількість показників 1990–2013 рр.		
		у відсотках		оддиниць	у відсотках		оддиниць
		по відношенню до загальної кількості видань за 1885–2013 рр.	по відношенню до загальної кількості видань за 1885–1989 рр.		по відношенню до загальної кількості видань за 1885–2013 рр.	по відношенню до загальної кількості видань за 1990–2013 рр.	
Брошури	до 48	11,17 %	47,83 %	22	22,34 %	29,33 %	44
Книги	від 48 до 100	9,64 %	41,3 %	19	18,27 %	24 %	36
	від 101 до 199	2,54 %	10,87 %	5	23,35 %	30,67 %	46
	понад 200	—	—	—	5,58 %	7,33 %	11
	Багатотомне видання	—	—	—	0,51 %	0,67 %	1
Електронні персональні бібліографічні показники		—	—	—	6,09 %	8 %	12
Усього:		23,35 %	100 %	46	76,14 %	100 %	150

Діагр. 6. Класифікація персональних бібліографічних показників 1885–2013 рр. за наявністю додаткових фізичних характеристик

**Співвідношення кількості бібліографічних показників
з додатковими відомостями до фізичної характеристики
документів
1885–1989 рр. та 1990–2013 рр.**

Наявність додаткових фізичних характеристик документа	Кількість показників 1885–1989 рр.			Кількість показників 1990–2013 рр.		
	у відсотках		одиниць	у відсотках		одиниць
	по відношенню до загальної кількості видань за 1885–2013 рр.	по відношенню до загальної кількості видань за 1885–1989 рр.		по відношенню до загальної кількості видань за 1885–2013 рр.	по відношенню до загальної кількості видань за 1990–2013 рр.	
Документи, що містять ілюстрації, портрети, фотографії, таблиці, тощо	11,17 %	47,83 %	22	36,04 %	47,33 %	71
Документи, що не містять додаткових фізичних характеристик	12,18 %	52,17 %	24	40,10 %	52,67 %	79
Усього:	23,35 %	100 %	46	76,14 %	100 %	150

У першому хронологічному періоді пропорційне співвідношення отриманих результатів майже в точності відтворює загальні показники, становлячи 47,83 % (22 видання) та 52,17 % (24 джерела), відповідно. 1990–2013 рр. засвідчили подальше збереження тенденції: 47,33 % проілюстрованих показників (71 видання) проти 52,67 % видань (79 джерел) без додаткових відомостей про фізичну характеристику документа (таблиця 2).

Отримані внаслідок хронологічно-статистичного зіставлення результати аналізу показників за видами видань та на наявність додаткових фізичних характеристик документа демонструють поряд зі зростанням кількості біобібліографічних досліджень і підвищення рівня їх ґрунтовності та вичерпності.

Дослідження значного масиву виданих в Україні за період 1885–2013 років медичних персональних бібліографічних показників, що

представлені у базі даних «Джерела української біографістики» «Українського національного біографічного архіву», дозволяє дійти наступних висновків.

Визначені В. І. Попиком на теоретико-методологічному рівні концептуальні засади процесу консолідації загальнонаціонального простору історико-біографічної інформації, що зокрема передбачає поєднання ресурсів різного тематичного спрямування, унаочнюють відповідні публікації у фахових збірниках наукових праць. Так, значна кількість досліджень, опублікованих упродовж двох останніх десятиліть на сторінках спеціального загальноукраїнського продовжуваного видання в галузі теорії біографістики, історичної біографіки та методики формування ресурсів біографічної інформації «Українська біографістика», охоплюють широке проблемно-тематичне коло питань і є результатом їх плідного теоретичного осмислення вітчизняними дослідниками-біографістами, виконуючи роль наукового супроводження на шляху їх подальшого вирішення у відповідній галузі практичної діяльності. Серед таких публікацій, зокрема присвячені біографічним розвідкам про діячів галузі музичної культури, літератури, книгознавства та бібліотечної справи, мемуаристику, біографіку для дітей, художників, педагогів, архітекторів. У той же час, медична сфера була репрезентована головним чином ґрунтовною рецензією чинної очільниці відділу теорії та методики біобібліографії Інституту біографічних досліджень Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського Н. І. Любовець на видання біобібліографічного словника про видатних лікарів.

Поряд з тим, відповідно до загальних тенденцій у видавничій справі починаючи з кінця ХХ ст. у репертуарі української біобібліографії поряд із систематичним зростанням кількості персональних бібліографічних досліджень, присвячених життю і діяльності окремих представників медичної галузі, спостерігається також підвищення рівня їх ґрунтовності, що, у свою чергу, знаходить втілення у змістовності отриманих фахівцями бібліографічної справи результатів своєї роботи. Аналіз фізичних характеристик документів засвідчує їх беззаперечний інформаційний потенціал як джерел майбутніх наукових досліджень у царині медичної біографістики.

На нашу думку, це обумовлює необхідність подальшого аналізу присвяченої діячам медицини біобібліографічної продукції як важливої галузі суспільної діяльності.

1. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання : ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. – [На заміну ГОСТ 7.1-84, ГОСТ 7.16-79, ГОСТ 7.18-79, ГОСТ 7.34-81,

- ГОСТ 7.40-82 ; введ. 2007-07-01 ; чинний від 2008-04.01] – Київ : Держспоживстандарт України, 2007. – 47 с. – (Національний стандарт України) (Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи).
2. Буряк С. В. Поточна статистика книговидавництва: перше півріччя 2017 року [Текст] / С. В. Буряк // Вісник Книжкової палати. – 2017. – № 7. – С. 3–10.
 3. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять : ДСТУ 3017:2015. – На заміну ДСТУ 3017-95 ; чинний від 01.07.2016. – Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. – IV, 38 с. – (Інформація та документація).
 4. Діловодство та архівна справа. Терміни та визначення понять : ДСТУ 2732:2004 / Державний комітет архівів України ; Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства ; розробники: О. Загорецька, Л. Драгомірова, Л. Кузнецова та ін. ; керівник розробки: С. Г. Кулешов. – Київ : Держспоживстандарт України, 2005. – С. 2–3.
 5. Добко Т. В. Бібліографічний покажчик у системі довідково-бібліографічної діяльності: історія та сучасність [Текст] / Т. В. Добко // Наукові праці НБУВ. – 2016. – Вип. 44. – С. 499–513.
 6. Мельник [Любовець] Н. І. Рецензія. Булах С. М. Медицина в Україні. Видатні лікарі: Кінець XVII – перша половина XIX століть: Біобібліографічний словник [Текст] / Н. І. Мельник [Любовець] // Укр. біографістика. – 1999. – Вип. 2. – С. 317–319.
 7. Попик В. І. Концептуальні засади формування вітчизняних електронних ресурсів історико-біографічної інформації [Текст] / В. І. Попик // Наукові праці НБУВ. – 2010. – Вип. 28. – С. 453–466.
 8. Попик В. І. Ресурси довідкової біографічної інформації: історичний досвід формування, сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку : монографія [Текст] / В. І. Попик ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2013. – 520 с.
 9. Яценко О. М. Біобібліографія в минулому і її сучасний стан [Текст] / О. М. Яценко // Наукові праці НБУВ. – 2010. – Вип. 28. – С. 478–492.
 10. Яценко О. М. Персональні бібліографічні покажчики — важливий складник у відтворенні життя і творчості українських діячів / О. М. Яценко // Наукові праці НБУВ. – 2011. – Вип. 31. – С. 461–475.
 11. Яценко О. М. Сучасні тенденції розвитку біобібліографії [Текст] / О. М. Яценко // Наукові праці НБУВ. – 2008. – Вип. 22. – С. 306–311.

REFERENCES

1. DSTU GOST 7.1:2006 (2007). *Bibliohrafichnyi zapys. Bibliohrafichnyi opys. Zahalni vymohy ta pravyla skladannia* [Bibliographic record. Bibliographic description. General requirements and rules of assembly]. Kyiv: Ukrainian Agency for Standardization. [in Ukrainian].
2. Buriak, S. V. (2017). *Potochna statystyka knyhovydannia: pershe pivrichchia 2017 roku* [Current statistics of publishing: first half of 2017]. In *Visnyk Knyzhkovoi palaty* [Bulletin of the Book Chamber]. (Vol. 7, pp. 3–10). Kyiv: Book Chamber. [in Ukrainian].
3. DSTU 3017:2015 (2016). *Vydannia. Osnovni vydy. Terminy ta vyznachennia poniat*: [Edition. The main types. Terms and definitions]. Kyiv: Ukrainian Agency for Standardization. [in Ukrainian].
4. DSTU 2732:2004 (2005). *Dilovodstvo ta arkhivna sprava. Terminy ta vyznachennia poniat* [Records management and affairs archival. Terms and definitions]. Kyiv: Ukrainian Agency for Standardization. [in Ukrainian].
5. Dobko, T. V. (2016). *Bibliohrafichnyi pokazhchuk u systemi dovidkovo-bibliohrafichnoi diialnosti: istoriia ta suchasnist* [Bibliographic index in the system of information and reference service: history and present time]. In *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy im. V. I. Vernadskoho*. (Vol. 44, pp. 499–513). Kyiv: VNLU. [in Ukrainian].
6. Lyubovets, N. I. (1999). *Retsenziia. Bulakh S. M. Medytsyna v Ukraini. Vydatni likari: Kinets XVII – persha polovyna KhIKh stolit: Biobibliohrafichnykh slovnyk* [Review. Bulakh, S. M. Medicine in Ukraine. Outstanding Doctors: The End of the XVII – The First Half of the XIXth Century: A Bibliographic Dictionary]. In *Ukrainska biohrafistyka*. (Vol. 2, pp. 317–319). Kyiv: VNLU. [in Ukrainian].
7. Popyk, V. I. (2010). *Kontseptualni zasady formuvannia vitchyznanykh elektronnykh resursiv istoriko-biohrafichnoi informatsii* [Conceptual bases of the national electronic resources of historical and biographical information formation]. In *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy im. V. I. Vernadskoho*. (Vol. 28, pp. 453–466). Kyiv: VNLU. [in Ukrainian].
8. Popyk, V. I. (2013). *Resursy dovidkovo biohrafichnoi informatsii: istorychnyi dosvid formuvannia, suchasnyi stan, problemy ta perspektyvy rozvytku* [Resources of references biographical information, historical experience of formation, current status, problems and prospects]. Kyiv: VNLU. [in Ukrainian].
9. Yatsenko, O. M. (2010). *Biobibliohrafiia v mynulomu i yii suchasnyi stan* [Biobibliography in the past and its current state]. In *Naukovi*

- pratsi Natsionalnoi biblioteki Ukrainy im. V. I. Vernadskoho.* (Vol. 28, pp. 478–492). Kyiv: VNLU. [in Ukrainian].
10. Yatsenko, O. M. (2011). *Personalni bibliohrafichni pokazhchyky — vazhlyvyi skladnyk u vidtvorenni zhyttia i tvorchosti ukraïnskykh diachiv* [Personal bibliographical references as an important component in recreating the life and work of Ukrainian figures]. In *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteki Ukrainy im. V. I. Vernadskoho.* (Vol. 31, pp. 461–475). Kyiv: VNLU. [in Ukrainian].
 11. Yatsenko, O. M. (2008). *Suchasni tendentsii rozvytku biobibliohrafii* [Modern trends in biobibliography development]. In *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteki Ukrainy im. V. I. Vernadskoho.* (Vol. 22, pp. 306–311). Kyiv: VNLU. [in Ukrainian].

Стаття надійшла 04.12.2017 р.

Filippova Natalia, Junior Research Fellow of the Department of Biobibliographic Data Resource Formation of the Institute of Biographical Researches of The Vernadsky National Library of Ukraine (Kyiv).

The place of personal bibliography indexes of medical industry figures in the Ukrainian biobibliography repertoire.

The historiography of the formation and development of the Ukrainian personal bibliography as an integral part of biobibliography is highlighted. The results of the analysis of the studies published over the last two decades on the pages of a special all-Ukrainian continuing publication in the field of biographical theory, historical biography and the methodology for the formation of biographical information resources “Ukrainian Biographical Science” covering a broad problem-thematic range of issues are presented.

The statistical analysis results of the characteristics of personal bibliographies of national medicine figures, presented in the database “Ukrainian biographical sources” of the “Ukrainian national biographical archive”, conducted to determine their place in the Ukrainian biobibliography repertoire. The records are analyzed according to their external features such as the place of publication, the name of the publisher, the date of publication, physical characteristics and additional information about the physical characteristics. The importance of researching these records external characteristics for determining the current state and prospects of sectoral biobibliography is substantiated.

The need of the further analysis of biobibliographic studies devoted to medical figures as an important branch of social activity is conditioned.

Key words: personal bibliographies, biobibliography, medical industry, national medicine.

Філіппова Н. П., младший научный сотрудник отдела формирования биобиблиографических информационных ресурсов Института биографических исследований Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского (Киев).

Место персональных библиографических указателей деятелей медицинской отрасли в репертуаре украинской биобиблиографии.

Освещена историография вопроса становления и развития украинской персональной библиографии как составной части биобиблиографии. Представлены результаты анализа исследований, опубликованных в течение двух последних десятилетий на страницах специального всеукраинского продолжающегося издания в области теории биографистики, исторической биографики и методики формирования ресурсов биографической информации «Украинская биографистика», охватывающих широкий проблемно-тематический круг вопросов.

Предложены результаты статистического анализа характеристик выборки персональных библиографических указателей деятелей отечественной медицины, представленных в базе данных «Источники украинской биографистики» «Украинского национального биографического архива», который был проведен с целью определения их места в репертуаре украинской биобиблиографии. Документы проанализированы по таким внешним признакам, как место издания, имя издателя, дата издания, физическая характеристика и дополнительные сведения о физической характеристике. Подтверждена важность исследования этих внешних характеристик документов для определения современного состояния и перспектив отраслевой биобиблиографии.

Обоснована необходимость дальнейшего анализа биобиблиографических исследований, посвященных деятелям медицины как важной отрасли общественной деятельности.

Ключевые слова: персональные библиографические указатели, биобиблиография, медицинская отрасль, отечественная медицина.